

L I S T O P A D 2 0 1 8

ROMANOVODI

R O M S K Á D U Š E | CENA 20KČ

PEDAGOG
**MARIAN
DANCSO**

ROZHOVOR

**ZDENĚK
SERINEK**

VNUK ČERNÉHO
PARTYZÁNA

**VÝCHODNÍ
SLOVENSKO**

REPORTÁŽ

FRANTIŠEK POLÁK

NADĚJE ČESKÉHO
VZPÍRÁNÍ

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

„Měl jsem nabídky jít učit jinam, ale nešel bych někam, kde o vás budou mluvit jako o ‚Cigánovi‘ a pak o vás řeknou ‚ale ty takový nejsi‘,“ říká pedagog a zároveň zastupitel obce Lom Marian Dancso. Nejprve působil jako námořník, a když ho úraz přiměl odložit uniformu, nastoupil na základní školu v litvínovském Janově. Dnes už tam pracuje 17 let.

Vedle něj jsme se k rozhovoru sešli také s velkou nadějí českého vzpírání – Františkem Polákem, který v říjnu vybojoval bronzovou medaili na olympijských hrách mládeže v Buenos Aires a o kterém předseda Českého svazu vzpírání hovoří jako o mimořádném talentu.

Mimořádný je i příběh „Černého partyzána“ Josefa Serinka, který se za poslední dva roky dostal do povědomí i široké veřejnosti. O tom, jak jeho životní cestu objevoval, jak na svého dědečka vzpomíná a proč se o něm dlouho v rodině moc nemluvalo, vypráví jeho vnuk Zdeněk.

Mnohokrát jsme se již na stránkách Romano voďi vydávali do zahraničí a tentokrát jsme nahlédli „hned vedle k sousedům“ – poutavou reportáž z východního Slovenska pro vás připravila Stanislava Ondová a v komentáři se nad situací v zemi zamýšlí zakladatelka občanského sdružení Romaho kher – Rómsky dom Agnes Horváthová.

Zblízka jsme se také podívali na obdivuhodnou iniciativu dvou mladých studentů z Brna, jejichž projekt Nenech to být se snaží pomoci obětem šikany na školách. „Chtěli jsme oslovit ‚mlčící většinu‘, která buď nechce ‚žalovat‘ nebo má strach, že když se ozvou, obrátí agresori svou pozornost i na ně,“ říkají.

Nechybí ani pravidelné seriály – dozvíte se třeba, proč si do letos předposledního dílu rubriky Romaňi gilí (Romská píseň) vybral Jan Bendig skladbu, kterou nazpíval se svou dlouholetou kamarádkou Monikou Bagárovou.

Přeji vám příjemné čtení!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 11/2018

3 Obsah / Editorial

4 – 7 Inkluze je jen slovo
Rozhovor s Marianem Dancsem
Lenka Jandáková

8 Facebook je nebezpečnější než tisk a televize
Komentář
Agnes Horváthová

9 – 11 Jak se žije... na východním Slovensku
Reportáž
Stanislava Ondová

12 – 15 Zdeněk Serinek, vnuk Černého partyzána /
O Zdeněk Serinek, le Kale Partizanoskero onukos
Zblízka
Jana Hejkrliková ml.

16 – 17 Sen o olympijských kruzích
Příběh Františka Poláka
Lukáš Kotlár

18 – 19 Šikana: Nenech to být
Pod povrchem
Jana Baudyšová

20 Tokaref, česko-romský mix z Krumlova
Kultura
Viola Tokárová

21 Amen
Romaňi gilí – romská píseň
Renáta Kováčová, Jan Bendig

22 O Romech a gádžích
Seriál
Jan Ort

Foto na přední obálce: Marian Dancso (foto Josef Cibula),
foto na zadní obálce: František Polák (foto Antonín Jelinek).

Číslo: 11 / 2018
Ročník: XV
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR.

Redakce:
Renata Berkyová, Tomáš
Bystrý, Rena Horvátová,
František Bikár, Jana
Šedivcová, Stanislava
Ondová, Renata Kováčová,
Zdeněk Ryšavý

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romanovodi.cz
www.romeaops.cz
Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Editor:
Zdeněk Ryšavý
Jazykové korektury:
Lenka Jandáková

Překlady do romského
jazyka:
Eva Danišová
Korektury romského
jazyka:
Jan Ort
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý
Předplatné:
romanovodi@romea.cz
Osvit a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce:
Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu:
10x ročně
Registrační číslo MK ČR:
E 14163

MARIAN DANCSE INKLUZE JE JEN SLOVO

Lenka Jandáková / Foto: Jan Mihaliček

Je jedním z desítek Romů, kteří se rozhodli aktivně zasahovat do dění ve svém městě a vstoupili do komunální politiky. Co obnáší práce opozičního zastupitele jsme tentokrát nechali stranou, protože **Marian Dancso** je zároveň jedním z mála romských pedagogů – přes 17 let působí na základní škole v litvínovském Janově.

Nedávno jste se počtvrté stal zastupitelem Lomu. Myslíte si, že tenkrát před dvanácti lety vám ke zvolení pomohlo, že jste učitel?

Ano, určitě. Lom je malé město, takže se zde lidé znají. Působil jsem v Janově na škole, ale v té době jsem byl známý také tím, že jsem jezdil na moři, lidi mě potkávali v uniformě – když byly hlavní prázdniny, vracel jsem se na loď.

Takže vy jste původně námořník?

Vystudoval jsem obor se zaměřením na námořní dopravu, prošel jsem si výučním listem, pak maturitní nástavbou oboru zaměřeného na širší působnost na moři a ekonomiku. Mezitím jsem jezdil po Evropě, nejčastěji Hamburg – Rotterdam – Amsterdam, ale při jedné zahraniční cestě jsem utrpěl úraz a ochrnul jsem v oblasti obličeje. Hledal jsem pracovní uplatnění v blízkosti domova a první inzerát, na který jsem zavolaal, byl z janovské školy. Nejdříve jsem začínal jako asistent pedagoga, později jako romský pedagogický asistent. Vždycky mě bavily jazyky, na základní škole jsem měl němčinu, angličtinu jsem se učil jako samouk a na jazykových kurzech,

zvládám základy španělštiny – když se chcete domluvit v zahraničí, tak musíte něco umět. Začal jsem učit nejdříve na čtvrt, pak na půl úvazku, přibral informatiku, až jsem se dostal na klasický úvazek učitele.

Doplňujete si pedagogické vzdělání. Jsou dnes budoucí učitelé dostatečně připravováni na práci se žáky se specifickými potřebami?

Mohu mluvit o své zkušenosti ze studia sociální pedagogiky a v tomto konkrétním případě můžu potvrdit, že ano. Vyučující externisté nám umožňují vstup do různých zařízení, jako jsou nemocnice, věznice, takže vzhled do praxe máme. Nejsem si jistý, jestli studenti klasické pedagogiky, učitelství, jsou připravováni, aby působili ve vyloučené lokalitě. Ve školách, jaké jsou např. v Bílině, Janově, Duchcově, se setkají se spoustou specifických problémů a důsledkem toho, že na to nejsou úplně profesně vybaveni, je, že mnoho klasických pedagogů v těchto lokalitách nevydrží a jdou raději jinam. Realita je zde zkrátka jiná, a ta praxe tím pádem také.

S jakými problémy, které vyplývají ze života ve vyloučené lokalitě, se jako učitel potýkáte?

Za posledních pět let více vnímám problémy s migrací. Rodiny se vracejí z Anglie a některé děti neumí moc česky nebo umějí jen romsky a mají nějaké základy angličtiny, protože chodily do anglických školek. Takové dítě, když nastupuje do školy, to má těžké. Rodiny nemají peníze. Bydlí v jednom bytě, kde jich je v jedné místnosti třeba i deset, pak je těžší všechny děti ohlídat a věnovat se jim tak, jako kdyby vás tam žilo pět. Navíc rodiče jsou ve velkém psychickém vypětí kvůli vypínání teple i studené vody, elektřiny, tepla... Velmi negativně se projevuje také vliv rušení doplateků na bydlení a vznik bezdoplatkových zón, které jsou strašně demotivující. Lidem chybí základní znalosti sociálního systému a mnohdy ani netuší, že přestěhováním se na jiném místě, byť je to v rámci lokality, mohou přijít o doplatek.

Bavil jsem se s rodinou: „Ty vaše děti nepracují, jsou takové a takové,“ „víte co, my ani nespíme, protože když zhasneme, tak se tam objeví štěnice.“ Pak o tom člověk začne přemýšlet a uvědomí si, když ta rodina ve dvě v noci honí štěnice,

rozsvěcují, pak řeší dodávky vody, co pak můžeme chtít po dětech my učitelé? Takže ono je to takové kolečko, ze kterého se nejde vymotat. Vždy musíme mít na paměti, z jakého prostředí dítě pochází. Když nebudete mít doma elektřinu a nepoteče vám voda, budete se na to dívat jinýma očima.

Myslíte si, že má romský původ vliv na to, jaké má dítě ve vzdělávacím systému šance, jak je ve škole přijímáno?

V případě romských žáků vždycky platilo, že když něco neuměli, tak hned byli špatní, a byli špatní proto, že byli Romové. Tady se s tím nesetkávám, protože jsme téměř stoprocentně romská škola, ale myslím si že, v rámci republiky k částečné segregaci stále dochází. Rom má pořád nálepku toho hloupého nevzdělatelného problémového dítěte. Domnívám se, že většina romských dětí pocházejících z vyloučených lokalit není dostatečně připravena na přestup ze základního školství. Dojezdy na střední školy jsou většinou mimo vyloučenou lokalitu, kde žáci musí čelit předsudkům, které nikdy dříve nebrali v potaz, protože se s nimi v rámci svého bydliště nesetkali. A statistická čísla bohužel nasvědčují tomu, že počet segregovaných dětí roste, protože kdyby se problém sociálního vyloučení řešil, tak se ta čísla nebudou zvyšovat nebo zůstanou alespoň stejná. Krize se ale prohlubuje, když v roce 2006 bylo 217 vyloučených lokalit a nyní jich je sedm set, tak někde ten problém asi musí být.

Škola připravuje na život v české společnosti, na druhou stranu kurikulum, osnovy, zpracování učebnic ad., by mělo být takové, aby i dítě jiné než české národnosti či se zdravotním, sociálním znevýhodněním poznalo, že je společnost vůči němu vstřícná. Děje se to?

Osobně to vnímám tak, když srovnám pedagogickou praxi „normálních“ škol a škol ve vyloučených lokalitách, kterých tedy navíc neustále přibývá, že nelze uplatňovat pouze to, co je běžné v majoritní společnosti. Bílinská škola, kam dochází žáci snad dvaadvaceti různých národností, je toho příkladem. A to si myslím, že se moc neděje, ale třeba se pletu. Někdo mi může oponovat, že jsem nezkusil učit na jiné škole. Vycházím z toho, co jsem zažil.

V Janově vnímáme situaci tak, že naše děti nedosahují takových výsledků, kterých dosahují děti na běžných školách. Proto se snažíme opravdu několikrát do roka pořádat projektové dny, abychom s žáky během těch pěti šesti hodin, ne klasicky z učebnic, ale například tím, že s nimi vyjedeme do přírody nebo do okolních měst, probrali témata v praxi. To si myslím, že dá dětem z vyloučené lokality mnohem víc.

Romské rodiče se občas zdráhají pouštět děti na výlety, zvlášť dívky mají těžké, když v rodině plní roli pomocnice a chůvy...

Tohle je u Romů strašně těžké, protože dívky jsou vnímány jinak – i dvanáctiletá holka už doma zastane práci dospělé ženy: vaří, stará se o menší sourozence. Je dobré dětem, které žijí život uzavřený do vyloučené lokality, otevřít obzory, motivovat je tak, aby se jejich pohled na to, jak prožít život, změnil, aby ho vnímali jinak. Vztít je na výlet, k moři, ukázat jim, že je nečeká jen přijít domů a být doma, vařit a starat se o sourozence, ale že by mohly cestovat, vzdělávat se, že by mohly mít lepší práci, ukázat jim, kam ten život mohou směřovat. A neměli bychom je hned na začátku seknout a dát jim najevo, že jsou ve společnosti k ničemu, protože když to tak uděláme, tak z té dvanácti-čtrnáctileté holky se pak jednou stane máma. Sotva vychované dítě samo bude vychovávat a to je špatně.

U nás na škole působí skvělí sbor-mistři, měli jsme jednu dobu pěvecký sbor, který vyhrával soutěže i v zahra-

BC. MARIAN DANCSE (1982)

vystudoval Střední školu lodní dopravy a technických řemesel v Děčíně, obor se zaměřením na námořní dopravu a ekonomii. Absolvoval sociální pedagogiku Ped. fak. UJEP v Ústí nad Labem, dokončuje magisterské studium. 17 let působí na ZŠ Litvínov-Janov, nyní jako učitel německého a anglického jazyka a informatiky. Čtvrté volební období byl zvolen zastupitelem Lomu, je prvním místopředsedou politického hnutí Občané města, město Občanům (OMMO).

ničí. Tohle pro děti mělo smysl, protože jsme je mohli vyvést jinam, mohly vidět i jiné prostředí, srovnávat a chtít víc. Ale v současné době na to nemáme prostředky, sponzoři se do vyloučených lokalit moc nehrnou a rodiče bohužel nemají peníze na cestovné.

Proč by se podle vás mělo o Romech, největší tuzemské menšině, ve školách učit?

Já to vnímám tak, že Romové jsou nejvíc utiskovanou menšinou. Mohu srovnávat, tady v Janově žijí Vietnamci, Číňané, další národnosti, ale pořád jsou Romové na tom společenském žebříčku úplně nejnižší. A velký problém v našem vzdělávání je právě neznalost romské kultury a romství všeobecně. Děti se setkávají s hláskami typu: „Hele Cigán, ten je špatnej...“, ale neumí pak vysvětlit, proč je špatný. Vždy je zatím nějaké „ale“. My jako dospělí můžeme pochopit souvislosti, ale děti si to přeberou jinak a pak Romy i odsuzují, takže já vycházím z toho, že málokdo z majoritních dětí ví něco o romské kultuře, historii, čím si Romové prošli za těch 800 let, co tu žijí, proč můžou mít vůči majoritě odstup. Od dospělých slyší: Romové nepracují. To jsou takové ty mýty, které je třeba

vyvrátit. A když se tím nikdo z učitelů nebude zabývat z vlastní iniciativy, nebude jasné dané, že se to má probrat, tak se tomu nikdo věnovat nebude.

MĚLI BYCHOM DĚTI NASMĚROVAT

Ono dnes obecně vadí cokoliv, co by se dalo označit slovy multikulturní či inkluzivní. Zvlášť inkluze je neustále pod palbou populistů, včetně prezidenta...

Já jako člověk pracující ve školství nemůžu říct, že bych vnímal, že lidi chápou, že je inkluze pro všechny děti, pořád je spojována hlavně s Romy. Právě proto si myslím, že inkluze bude dobrá jedině tehdy, pokud se přestane spojovat s romstvím. Inkluze není jen pro romské děti, ale pro všechny, které mají nějaký handicap, deficit, aby měly právo na stejné vzdělávání jako mají děti z majority, děti zdravé atd. Inkluze je o tom, aby každé dítě školu opouštělo s takovým výstupem, aby mohl být do budoucna maximálně využit jeho potenciál, aby se u něj vzdělanost naplnila do té nejvyšší míry. Tak se ptám, proč jim to neposkytnout?

Protože jsou to „vyhozené čtyři miliardy“?

Inkluze je jen slovo, záleží hlavně na tom, jak její myšlenku zrealizujete. Tahle doba je inkluzí maximálně nakloněna z hlediska financí. V rámci hodin můžeme využívat podpůrná opatření pro všechny! žáky, ať už je to doučování, interaktivní školní pomůcky jako tabule, elektronické čítanky, tablety, různé mobilní aplikace, které jsme nikdy předtím využívat nemohli. Inkluze není jen o penězích, ale o schopnostech pedagoga. Jestliže jako učitel zjistím, že žák vyniká v určitém předmětu nebo má jiné dovednosti, tak k tomu nepotřebuju peníze. Jestliže nevyniká ve studijně důležitých předmětech, může vynikat v jiných dovednostech, v komunikaci, v humanitních vědách, ve výtvarné činnosti, v hudbě, může být manuálně zručný a je na nás, abychom v rámci inkluze rozpoznali, kam dítě zařadit, v čem ho rozvíjet, podporovat, kam ho směřovat dál. A ne že ho na začátku páté třídy utneme a při přechodu na druhý stupeň, z něho uděláme „hloupé dítě“. Pokud to uděláme, tak si to pak nese s sebou, v devítce základní školu opouští totálně demotivované a řekne si, „no a co, já stejně skončím na pracáku“.

Takže my v patnácti vypustíme nehotového člověka, který se ocitne na úřadu práce. Ve škole jsou to hrdinové, ale pak jsou odkázáni sami na sebe a od státu nemají na nic nárok.

Myslíte, že takový proaktivní přístup jde ve školách uskutečnit?

Myslím, že to jde, že je to akorát v těch školách, že se tomu nedokážou přizpůsobit. Škola by měla být více nastavena podle potřeb dětí, proto bych si představoval takovou změnu, aby bylo vyložene vidět, že rozvíjíme potenciál dětí, který v dnešních podmínkách vzdělávání zůstává skrytý. Když vím, že Nováka baví třeba chemie a že by v ní rád dělal něco navíc, tak bych měl ten jeho talent rozvíjet v rámci chemie. A na druhou stranu si myslím, že není nutné za každou cenu dávat pětky, nechávat dítě propadat v předmětech, ve kterých nevyčníká, když vím, že mu to může ublížit. Když to řeknu hloupě, těžko dostanu žáka, který má z matematiky pětky, na gymnázium, ale proč by nemohl pracovat někde v oboru, který je humanitně zaměřen, v sociálních službách apod. To si myslím, že jde.

Mě mrzí, a upozorňovali jsme na to i ve volebním programu v rámci Mosteck, že v Ústeckém kraji je hodně romských dětí, které si dají přihlášku k dalšímu vzdělávání po základce, ale po dvou třech měsících v oborech, ke kterým nemají žádný vztah, nevydrží a skončí na úřadu práce. Byl jsem třídní několikrát, z dvaceti dětí se udržely na škole obvykle tři... Jistou alternativu bych viděl v povinnosti studovat zkrácený typ studia, např. dvouletý obor se zaměřením na praktické a řemeslné vyučování. Prodloužila by se tím doba studia, ale žáci by měli alespoň základní zkušenosti pro praxi, namísto toho, aby byli vedení na úřadu práce.

Učíte cizí jazyky, jak jsou v nich romské děti šikovné?

Když se podívám na vzdělávání Romů v oblasti jazyků, tak nepatří mezi ty, kteří by je neuměli, naopak si myslím, že jim to jde, když máme nějaké soutěže, tak naši žáci nepatří k těm nejhorším. Asi jak od malička mluví doma romsky, ve škole česky, povinně či volitelně anglicky, německy... Můžu říct, že děti z rodin, které romsky opravdu umí – dnes už jich

taky moc není, ale u nás ve škole, kde nás je hodně, tak samozřejmě je přesně vidět, kde romsky mluví – jazyky zvládají lépe.

Část psychologů z pedagogicko-psychologických poraděn a učitelů se stále snaží používání romštiny potlačovat. „Cikánská hantýrka“ stále dráždí?

Inkluze není o penězích, ale o schopnostech pedagoga.

Mají to v sobě zřejmě zakořeněné a sami se nedokážou vyrovnat s tím, když se třeba nedaří, aby se dítě naučilo dobře psát pravopis – tak je problém v tom, že doma mluví „cigánsky“. Ono se to na něco svést vždycky musí. Přitom je tu spousta vzdělaných Romů, kteří se od malička učili romsky, a nevím o tom, že by to byl pro ně handicap. Naopak je důležité, aby se tradice, kultura, jazyk udržovaly. To bychom měli říkat i vietnamským žákům, kteří se o přestávkách mezi sebou baví vietnamsky, ať tak nemluví, že jim učitel nerozumí? Já v používání romštiny problém nevidím. Nevím, jestli existuje nějaká studie o tom, že je lepší doma mluvit na děti jen česky, to může být názor několika psychologů nebo odborníků. A jak bychom to řešili u dětí třeba v bilinské škole, kde je těch národností dvacet?

Má smysl podporovat výuku romštiny, aby se podpořila romská kultura?

Děti by se o své kultuře měly ve škole dozvědět. Smysl by to mohlo mít v rovině volitelných předmětů, kroužků, nedokážu si ale představit prakticky, kdo by to vyučoval. V naší lokalitě nikoho neznám, ale vím o lidech, kteří studovali romistiku

na filozofické fakultě. Otázka je, jestli ti, kteří mají vysokou školu na toto téma, by objížděli školy kvůli několika hodinám výuky. Druhý problém je, že chybí romští pedagogové a dětem chybí tyto vzory. Jsme téměř 100procentně romská škola a děti mně několikrát řekly, „vy jste tady jediný Cigán, a kde jsou jiní?“

Co jim na to říkáte?

Že se budou muset holt snažit ony, třeba aby to jednou vzaly po mně. My se tomu spíš smějeme, bereme to s humorem. Říkají mi to ale i jejich rodiče a lidi z majority: kde jsou ti studovaní Romové? Romů se vzděláním skutečně přibývá, před deseti lety jich určitě tolik na středních školách vidět nebylo, ale co se týká školství, objevují se v pozici romských asistentů, ti ale kolikrát mají jen výuční list a jsou zaměstnaní proto, aby si někdo udělal čárku, že romského asistenta na škole mají.

Uspěl ve školství je pro Roma obtížnější?

Mám na to trojí pohled. Do doby, než jsem začal studovat vysokou školu bylo všechno v pohodě. Nemůžu si skutečně stěžovat, dostal jsem se do výběrného kolektivu, mám štěstí, jsou to lidi, které znám už dlouho, i jejich názory. Když ale nyní můžu víc projevit svůj názor, cítím tlak, kdy někomu z majority vadí, že jsem o kapánek výš než on. Měl jsem nabídky jít učit i jinam, ale nešel bych někam, kde o vás budou mluvit jako o „Cigánovi“ a pak o vás řeknou „ale ty takový nejsi“. Ale já jsem, protože barvu pleti si člověk nevybere! Někdy vás špatně můžou vnímat i sami Romové. Ne taková ti obyčejní Romové, ti mi říkali: „My tě půjdeme volit, protože se nás zastáváš,“ ale pak je část Romů, pro které jsem konkurent, a to jsem pak zaslechl, že už jsem „jako gádžo“.

V republice je podle odhadů kolem 350 tisíc Romů, což je poměrně dostatečná síla, která by mohla znatelně ovlivnit politickou scénu. Bohužel narážíme na nejednotnost Romů samotných. Osobně jsem se několikrát setkal s tím, že samotní Romové odmítli podpořit svého kandidáta, a těžko říci, z jakých důvodů? Je smutné, že tvoříme jednu z největších menšin v republice, ale rozhodují o nás jiní. Toto by se mělo do budoucna změnit. ●

FACEBOOK JE NEBEZPEČNĚJŠÍ NEŽ TISK A TELEVIZE

Agnes Horváthová / Foto: Goethe Institut

Česko a Slovensko oslavily 28. října sté výročí vzniku Československé republiky. V říjnovém čísle se za posledním stoletím ohlédl ve svém komentáři ředitelka Muzea romské kultury v Brně Jana Horváthová, pro vydání listopadové jsme oslovili zakladatelku slovenského občanského sdružení Romano kher – Rómsky dom Agnes Horváthovou.

Romové na Slovensku mají nejbližší k Romům v Čechách, tak jako Slováci k Čechům. Většina českých Romů má kořeny na Slovensku. Když vznikalo v České republice Muzeum romské kultury, mnoho exponátů si zřizovatelé přinesli od nás. Vědci a studenti jezdí na výzkumy do slovenských osad. Mnoho slovenských Romů pracuje v Čechách. U Romů také, podobně jako u majority, neexistují jazykové bariéry.

Změny po roce 1989 se však nejvíce podepsaly na chudých Romech. Byli mezi prvními, které propustili z práce, protože neměli kvalifikaci, chybějí jim nájemné byty, protože se přestaly stavět. Nejvíce ztratili Romové v oblasti vzdělávání. Zvětšily se rozdíly mezi regiony a nejhorší výsledky ve školách dosahují děti z regionů s největší romskou populací. Kdy a jak se tyto rozdíly opět srovnají, srovnají, je velice složité zodpovědět.

Významnou roli v soužití Romů a majority hrají také samozřejmě média.

Analýza vybraných slovenských médií v rámci posledního projektu, na kterém jsme pracovali a ve kterém byla naše organizace Romano kher partnerem slovenské nevládní organizace SGI – Institutu pro dobře spravovanou společnost, ukázala, že zobrazování romské menšiny zůstává nadále zkrslé a podporuje etnické stereotypy. Jeden z důvodů spočívá v tom, že navzdory faktu, že většina romské populace žije rozptýleně, média nejčastěji informují o Romech žijících v osadách.

I když se počet urážlivých označení romské menšiny snížil, škodlivá pojmenování, při kterých jsou Romové vykreslováni jako ti, kteří způsobují problémy, přetrvávají. Romové jsou navíc zobrazováni také jako hrozba současné politiky. Bývalý premiér Robert Fico například Romy obvinil z vysoké míry nezaměstnanosti. Běžně se používá i spojení „romská problematika“. Někteří politici se vyjadřují otevřeně nenávis-

ně, navrhuji populistická řešení, jejichž cílem je Romy trestat. Nechápu, že takováto opatření nemají pozitivní dopad na zlepšení vzdělanostní úrovně, ani na zvýšení míry nezaměstnanosti.

Projekt, o kterém jsem se již zmínila, měl kromě výzkumu samotného za cíl setkávání s politiky. Šlo o to jim navrhnout strategie na zmírňování protiromských projevů a poskytnout politickým stranám nástroje na vytváření prostoru na konstruktivní diskusi a účinnou komunikaci o citlivých opatřeních sociální inkluze romských komunit. Záměrem bylo politikům, kteří jsou ochotni podporovat toto politické opatření, poskytnout argumenty a rámce přijatelné pro širší populaci.

Možná, že i zásluhou projektu se rétorika některých politiků změnila. Například ministr práce a sociálních věcí Ján Richter hovořil na tiskové konferenci o dlouholetém problému Romů: „Když se ucházejí o práci telefonicky, reagují zaměstnavatelé pozitivně, když však zjistí, že jde o Romy, tvrdí, že je již

místo obsazené.“ Na výjezdním zasedání vlády v Rožňavě, kde je vysoká míra nezaměstnanosti, tak ministr Romy ukázal jako veřejný činitel v úplně jiném světle, než je veřejnost zvyklá.

Z výzkumu také vyplynulo, že nejnebezpečnější protiromská vyjádření se objevují na facebookových stránkách některých médií a politických stran. Monitorování profilů všech politiků v parlamentu, ministrů a politických stran na Facebooku ukázalo, že téma začleňování Romů, zejména v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti, vyvolalo řadu nenávislných projevů.

Hlavní problém v této oblasti vidí slovenští novináři v nedostačující kapacitě lidí, kteří by se tomuto tématu osobně věnovali, a v nedostatečné regulaci ze strany samotné společnosti Facebook. Dokud se toto nezmění, budeme se stále potýkat s následky dnešní slabé, až téměř žádné vymožitelnosti práva při nahlašování a vyšetřování nenávislných projevů. ●

JAK SE ŽIJE... NA VÝCHODNÍM SLOVENSKU

Text a foto Stanislava Ondová / Úvodní foto: Humenné, Pixabay

Slovenská republika je našemu srdci ze všech evropských států nejbližší, přeci jenom jsme byli jeden stát a jeden národ, máme společnou historii a nemáme jazykovou bariéru. Východní Slovensko je domovem velkého počtu Romů. Značná část odešla za lepším životem do zahraničí, ale i tak zde mnoho Romů zůstává, a to i přesto, že tzv. východ patří mezi nejchudší kraje Slovenska.

DVA PLATY NESTAČÍ

Humenné na Slovensku se vyznačuje půvabnou přírodou a všudypřítomnými kopci. Dojem malebné podívané kazí panelové domy, které svým vzhledem do rázu krajiny příliš nezapadají. Ale jak hned v úvodu rozhovoru o životě v tomto městě prozradí mladý romský pár, uvnitř domů bývá bydlení relativně v dobrém stavu. Maťo O. a jeho manželka zdůrazňují, jak moc záleží na tom, na jaké adrese bydlíte. Adresa ovlivňuje, jak budou učitelé přistupovat k vašemu dítěti ve škole, ovlivňuje vaše postavení v zaměstnání a podle adresy trvalého bydliště s vámi jednají i na úřadě nebo v nemocnici.

Jako většina mladých romských párů, které neodjely do zahraničí, žije pětatřicetiletý Martin se svojí manželkou a sedmiletým synem u rodičů. Bydlí v dvoupokojovém bytě se společnou kuchyní a vlastní ložnicí, kde spí všichni tři pohromadě. Vlastní bydlení si nemohou dovolit, a to i přesto, že oba chodí do zaměstnání. „Dělám ve fabrice, kde vydělávám okolo 400 eur, při současném kurzu je to necelých 11 000 Kč. Manželka pracuje nedaleko domova, a přestože dělá osmihodinové směny, vydělá něco okolo 280–300 eur. To je důvod proč si nemůžeme dovolit pronajmout byt ani si vyřídit hypotéku,“ seznámí nás se svojí situací Martin, který si občas něco přivydělá jako muzikant, když o víkendech, především během léta, vystupuje se svojí kapelou po oslavách, svatbách a restauracích. Pronájmy bytů

se pohybují od 400 eur výše. Podle Martinovy manželky může za zhoršenou životní úroveň v jejich městě především zavedení eura.

„Dokud jsme měli koruny, bylo vše v pořádku,“ postěžuje si máma sedmiletého syna a dodává, že dřív za tři sta slovenských korun v obchodě nakoupila dostatek potravin, ale dnes za deset eur nákup pro tříčlennou rodinu nepořídí. Nebýt jejich rodičů, kteří mladé k sobě přijali, nemohli by si nic dovolit. Martin i jeho žena si nedokážou představit, že by rodiče nepracovali nebo nevlastnili byt, ve kterém společně bydlí, a museli by platit tržní nájemné.

Jejich syn navštěvuje druhou třídu základní školy a jako jediný Rom ve třídě to nemá dvakrát jednoduché. „Ostatní děti se mu vyhýbaly, nehrály si s ním, nepovídaly si s ním. Nejdříve syna ignorovaly a pak přešly k šikaně. Syn mi o tom nic neřekl, ale všiml jsem si, že má po těle modřiny, že má každé ráno žaludeční problémy, že pohlubl. Kromě toho mu záhadně začaly mizet tužky a různé pomůcky do školy, dokonce i drahé boty. Tak jsem ho začal pozorovat a viděl jsem, jak ho skupinka bílých dětí do školy i ze školy pronásleduje. Nadávaly mu a povalily ho na zem. V tu chvíli jsem zakročil,“ vzpomíná i dnes rozhořčeně Martin, který se situaci nejdříve snažil řešit domluvou, a když to nepomohlo, navštívil třídní učitelku.

Tam se bohužel s pochopením nesetkal, učitelka obvinila Martino-

vy manželky, ale postavit se čelem k důvodu návštěvy otce odmítla. Následovala schůzka s ředitelem školy, ale nakonec situaci zachránila babička malého, která rovnou navštívila třídní učitelku u ní doma. „Tchýně na to šla diplomaticky, nešla se hádat nebo křičet. Šla k učitelce, která bydlí kousek od nás, a vysvětlila jí, jak se cítí, jak se o vnuka bojí a jak by bylo paní učitelce, kdyby s jejím vnukem někdo takto zacházel,“ objasňuje Martin a je rád, že se učitelka rozhodla vystoupit před dětmi a vysvětlit, že jejich spolužák nebydlí v osadě a že jsou sousedi a nepřeje si, aby mu bylo ubližováno, protože on je stejný jako oni. Situace se pak do konce školního roku uklidnila.

„Doufám, že už nic podobného nebudeme muset řešit,“ řekne upřímně Martin a prozradí, že ho čeká změna zaměstnání, a sice práce v Košicích u jedné velké společnosti, kde jeho plat bude činit 1000 eur měsíčně. „Přes týden sice nebudu doma, ale je to za cenu, že zabezpečím svou rodinu, nemůžeme do konce života bydlet s tchýní a tchánem. I oni si už zaslouží svůj klid,“ zdůvodňuje nelehké rozhodnutí.

NA ZÁKLADCE PROPADALA, DNES MÁ DVĚ VYSOKÉ ŠKOLY

Paní Dana prožila dětství na vesnici, jakých jsou na východním Slovensku desítky. Vesnice tu dříve byly automaticky rozdělené na dvě části: na vesnici a romskou osadu. Dnes je už běžné, že ve

vesnici bydlí i Romové, ale před pětatřiceti lety to bylo nemyslitelné a Romové potřebovali zvláštní povolení starosty.

Dana vyrostla v rodinném domě, který si její otec postavil přímo uprostřed vesnice na jednom z nejlukrativnějších pozemků. Mnoho sousedů se tehdy bouřilo, Roma za souseda nechtěl nikdo. „Pamatuji si, jak nám nadávali, že máme vypadnout na osadu, že tady nemáme co dělat. Bylo mi asi šest let, ale na tohle jsme nikdy nezapomněla. Nepamatuju, že by si společně hrály romské a slovenské děti nebo aby v jedné ulici bydlely romské a slovenské rodiny. Dnes je to již díky Bohu jinak,“ zavzpomíná Danka, která si na základní škole užila své.

Patřila k nejhorším žákům, a i proto se rozhodla, že půjde na prodavačku. Nastoupila na učňák do Košic a s anonymitou města a o poznání méně xenofobním prostředím se rychle szila. V Košicích se poprvé setkala s romským asistentem a začala se zajímat o romskou historii. „Pocházela jsem z prostředí, kde nebyli vysokoškoláci nebo středoškoláci romského původu, na školách nás nepodporovali v tom, abychom byli hrdí na to, že jsme Romové. Najednou jsem se setkala s lidmi, kteří mi říkali, ať jsem hrdá na svůj původ, a já netušila proč. Začala jsem si o nás hledat informace,“ vypráví mladá Romka, pro kterou bylo z počátku těžké komunikovat s ostatními Romy, protože sama romsky neuměla.

„Po nějakém čase to mým romským přátelům došlo a začali mě pomalu učit, co které slovo znamená. A povedlo se.“ Nově nabytou jazykovou dovednost špatně vnímala Danina rodina. Žili v tom, že romsky mluví pouze Romové z těch nejubožejších osad. Báli se, že když jejich dcera bude mluvit romsky, bude na ni majorita pohlížet ještě více skrz prsty. Nakonec se Dana rozhodla, že rodiče seznámí s romskými kamarády, které v Košicích má. „Setkání dopadlo skvěle, táta skoro celou dobu zíral s otevřenou pusou. Seznámila jsem ho s romskou kamarádkou, která v Košicích studovala pedagogiku, nebo s paní Jankou, která působila jako vedoucí malé romské skupiny dětí – všechny, které tam docházely, uměly romsky. A táta viděl, že se nejedná o žádnou špatnou společnost a že mě nikdo neodvádí od učení, že je to spíše naopak, že mi ukazují cestu, kterou můžu jít i já,“ zaujatě vypráví o své cestě ke kořenům.

Po vyučení dostala nabídku pracovat

jako asistentka v základní škole ve městě Michalovce, které sice bylo daleko od Košic, ale na druhou stranu blíže k jejímu domovu. Při zaměstnání ve škole si doplnila nejdříve pedagogické minimum, a protože ji pedagogika začala stále víc oslovovat, pokračovala na dvouleté nástavbě, kde si dodělala maturitu. V jednadvaceti letech otěhotněla se svým přítelem a definitivně odešla z rodinného hnízda. „Tak a teď to všechno skončilo, na vysokou nepůjdu. O tom jsem byla přesvědčená, ale na druhou stranu jsem byla ráda, že budu maminka,“ poodkrývá Dana další etapu svého života.

Po svatbě a narození dcery si mladá maminka řekla, že by mohla při mateřské začít studovat na vysoké škole. Dálkové studium pedagogické fakulty v Košicích byla jasná volba. O víkendech hlídal manžel, tatínek, maminka, bratr a občas zaskočil i švagr. Podporu měla od celé rodiny. „Tchýně se u známých pyšnila, že studuju. Bylo to hektické, ale velmi šťastné období. Po čtyřech letech jsem si řekla, že už dál studovat nebudu, že mi bakalářský titul bohatě stačí. Po skončení mateřské dovolené jsem nastoupila tentokrát na střední odbornou školu.“ Začala s prvním ročníkem, učila slovenský jazyk a občanskou výchovu. Po sedmi letech se rozhodla, že si udělá i magisterský program, a zároveň zjistila, že je opět těhotná.

Manžel ji všem podpořil, takže se situace znovu opakovala a na mateřské se z Dany opět stala studentka. Vystudovala obor sociální práce a získala titul Mgr. Po skončení studia se uplatnila na jedné ze základních škol v Michalovcích,

kde pracuje jako speciální pedagogicko-sociální poradce. Pracuje na škole s větším počtem romských žáků. Její práce spočívá v pedagogicko-psychologické podpoře žáků, a to nejen romských. Řeší ovšem i sociální problémy a konflikty ve škole a spolupracuje s neziskovými organizacemi. „Když se tak ohlédnu zpátky, tak to zase není až tak špatné na někoho, kdo na základní škole propadal ze slovenského jazyka. Člověk musí dostat šanci, a když ji pak chytí, dokáže všechno, co bude chtít,“ usmívá se paní Dana.

ZASÁHL JI KRUTÝ OSUD

Asi třicet kilometrů od Humenného ve vesnici Vranov nad Toplou žije od dětství paní Anna S., šedesátiletá dáma, která se narodila v českém Žatci. Anna stále žije v domě, který kdysi postavil její otec. „Tatínka si tady ve vesnici všichni vážili, byl voják, bojoval v druhé světové válce proti Hitlerovi a byl to i partyzán. Vyhazoval do vzduchu německé konvoje, zachraňoval lidi, kteří měli být transportováni do vyhlazovacích táborů. Byl to hrdina a také tak vypadal. Vysoký, urostlý hezký muž. Maminka pocházela od Užhorodu a byla to ta nejhezčí holka v okolí,“ vzpomíná paní Anna se slzami v očích.

O otce přišla při dopravní nehodě v jedenácti letech a s maminkou a s dalšími šesti sourozenci zůstali sami. Dům dostavěli až po otcově smrti. „Já a nejmladší bratr jsme chodili do školy, ostatní sourozenci chodili do zaměstnání. Všichni dávali peníze mamince, ta se o nás starala. A z těch peněz jsme pak dostavěli barák. Za komunismu

práce byla, ne jako dnes. Samozřejmě že i tehdy tady byl rasismus a xenofobie, ale dnes je to horší. Možná to vnímám jinak, protože se na nás díky tátovi dívali jinak,“ zamýšlí se Anna a prozrazuje, že její rodina byla první romskou rodinou, která si postavila dům přímo ve vesnici, a ne v romské osadě, která se dodnes nachází za vesnicí. To před čtyřiceti lety hrálo svoji roli. Romové, kteří nebydleli v osadě, ale postavili si dům ve vesnici, byli bráni „o třídu výše“, navíc všichni sourozenci paní Anny byli vyučení, její nejstarší bratr navštěvoval vojenskou školu.

Po tom, co se sourozenci oženili, zůstala s bratrem v domě sama. Rozdělili si dům na dvě poloviny a každý obýval tu svoji. „Maminka se nám po tátově smrti podruhé vdala a odešla zpátky do Čech, já jsem se po nějaké době také vdala a mám dospělého syna, který už má svůj život. S manželem jsem rozvedená, byl to alkoholik, bral drogy, měl na kontě krádeže, začal mě fyzicky týrat. Věděla jsem, že dříve nebo později se můj manžel dostane do vězení. A také se tak stalo. A to bylo naposledy, kdy mě a syna viděl. Rozvodové papíry mu přišly do vězení. Musela jsem sebe i syna zachránit a oprostít se od takového člověka,“ vypráví a úsměv z tváře jí zmizí.

Další ranou v životě byla smrt sourozenců. „Nejdříve mi zemřel nejstarší bratr, ani ne dva měsíce po něm další bratr a nakonec zesnul syn mého synovce a to vše během jednoho roku,“ říká už se slzami v očích. Dalším osudovým momentem pro paní Annu byla smrt milované maminky a o několik let později i sestry.

Nemoci se nevyhnuly ani paní Anně, sama před třemi lety prodělala rakovinu. Naštěstí nezhoubnou, ale musela podstoupit náročnou operaci. Pobytu v nemocnici se bála, nebyla hospitalizována více jak třicet let. „Víte, já nejsem bohatá, nemám z čeho dávat lékařům úplatky. A bohužel na to jsou lékaři tady na východě zvyklí. Ale do jisté míry je to naučili Romové, kteří žijí v Anglii, protože když přijedou, platí zdejšími doktorům v librách. A přestože jsem měla z hospitalizace obavy, nemohu si na nic stěžovat. Dokonce i pacientky, které byly se mnou na pokoji, se mě ptaly, zda jsem primáři nedala nějaký úplatek, že se o mě tak stará,“ prozrazuje paní Anna, která momentálně žije ze sociální dávky, které činí 110 eur. Její

výdaje na elektřinu jsou 40 euro měsíčně, zbytek pojmu léky a základní potraviny. „Kdyby nebylo dobrých přátel a mého syna, asi bych to nevládla. Člověk už není mladý ani zdravý, potřebuje léky, jídlo je drahé a kde máte vzít dřevo na zimu? Život tady na Slovensku je velmi těžký, aspoň pro ženu bez manžela,“ dodává posmutněle.

UKLÍZÍ, MYJE NÁDOBÍ, ALE DCERA BUDE LÉKAŘKOU

Paní Agneska žije ve vesnici, kterou si nepřeje jmenovat. Jedná se o větší vesnici, která má nedaleko i romskou osadu, kde paní Agneska opravuje s manželem svůj dům. V romské osadě najdete jeden nový dům vedle druhého. Romové jako by se předháněli v tom, kdo postaví luxusnější a krásnější vilu. Agneska s manželem odjeli před patnácti lety do Anglie, nakonec se usadili v Londýně. Oba dva tam pracují. Manžel pracuje pro dopravní společnost a jezdí mikrobusem, paní Agneska to má s prací složitější: jeden půl úvazek má u uklízení společnosti v Londýně, chodí po budovách nebo i luxusních apartmánech, kde uklízí, a druhý půl úvazek má v turecké restauraci, kde umývá nádobí a pomáhá v kuchyni.

„U nás je to v Anglii hektické, vstáváme kolem páté a v šest už odcházíme s manželem do práce. Starost o dvě mladší děti připadá na nejstarší osmnáctiletou dceru, ta děti vypravuje do školy. Manžel chodí z práce okolo šesté hodiny, já až okolo sedmé hodiny večer, a to se ještě musím postarat o jídlo na druhý den. Někdy mám mezi jednotlivými zaměstnáními dvě hodiny pauzu, to

jdu domů rychle navařit. Takto to funguje od pondělí do pátku, občas ale musíme pracovat i v sobotu.“

Paní Agneska s manželem patří mezi skupinu slovenským Romů, kteří odjeli do Anglie kvůli práci. Na Slovensku byli dlouhodobě nezaměstnaní a jediná možnost, jak nebyť závislí na dávkách, byla odjet pryč. Ale ani v Anglii to nebylo jednoduché. Nedařilo se jim, neuměli jazyk, ale hned jak začali navštěvovat kurzy a doma mluvit anglicky, práci našli. „V Anglii vystřídáte hodně zaměstnání, tady to nic neznamená. U nás doma by lidé řekli, že je s vámi něco špatně, když pořád střídáte práci, ale tady ne, nelíbí se vám, jdete o dům dál.“ Na Slovensku si ve své rodné vesnici koupili dům. Nedostavěný starší domek, který o prázdninách dávají dohromady. Jejich prázdniny a dovolené vypadají tak, že celé dva měsíce pracují na své zahradě a na domě, který se snaží během léta co nejvíce dostavět. Pak se na deset měsíců vrací zpět do Anglie.

„Takto to máme už několik let. V Londýně se sice máme dobře, ale moc dlouho takové pracovní tempo nezvládneme, proto stavíme dům, abychom měli na stáří kde bydlet a odpočívat. A kdyby naše děti chtěly někdy žít tady, tak aby měly kde. Sice s tím moc nepočítáme, dcera chce na univerzitu, chce být lékařkou,“ usmívá se paní Agneska, která chce v Londýně pracovat ještě aspoň deset let, pak zvolnit. „Ale kdo ví, třeba i ty naše dvě mladší děti budou chtít jít na univerzitu, to pak s tím odpočinkem budeme muset počkat,“ směje se paní Angeska. ●

ZDENĚK SERINEK VNUK ČERNÉHO PARTYZÁNA

Jana Hejkrliková ml. / Foto: Archiv Zdeňka Serinka

Jméno Serinek je v posledních dvou letech velmi často zmiňované, a osobnost Josefa Serinka přezdívaného Černý partyzán se tak dostala do povědomí široké veřejnosti. Proč se ale o tak významné postavě romské historie hovoří až nyní? Každý by patrně očekával, že když bude mít někdo v rodině takovou osobnost, bude se chtít o její příběh podělit i s ostatními. V případě potomků Josefa Serinka to však tak jednoduché nebylo – jeho životní cestu začal objevovat až jeho vnuk Zdeněk Serinek.

Zdeněk Serinek se narodil v roce 1967 v Ústí nad Orlicí. Se sestrou vyrůstali na Vysočině, v Bystrém u Poličky, v České Třebové a čas trávili také u prarodičů ve Svitavách. Na svého dědu už si moc nepamatuje, ale v hlavě mu utkvěly tři pro něho důležité události s ním spojené. Když byl ještě malý, jeli na svatbu tety na Slovensko, kde mimo jiné hrála kapela i s dechovými nástroji. Někdo ho tenkrát poslal, aby si před ni šel stoupnout s citronem. Pro ty, co nevědí: když před vámi někdo jí citron, začnete automaticky slinit, což je pro zpěváky a muzikanty hrající na dechové nástroje dost nepřijemné, nicméně je to vcelku oblíbený žertík. Když se o tom po letech Zdeněk bavil se svým otcem, dozvěděl se, že ten, kdo ho na svatbě navedl, byl právě jeho děda. Druhá věc se odehrála u dědy ve Svitavách. Ještě s nějakým kamarádem byli u prarodičů doma, hráli si, přičemž děda bafal ze své dýmky. Když si pak odskočil na záchod, nechal fajfku položenou v pokoji, čímž poskytl dětem příležitost, aby si poprvé v životě zkusily potáhnout. Trojici vzpomínek uzavírá událost smutnější. Když bylo Zdeňkovi, šest a půl roku, jeho děda zemřel. Na pohřbu bylo obrovské množství lidí, ani se nedokázali vejít do smuteční síně, kde děda ležel v otevřené rakvi. Později mu otec říkal, že na pohřbu snad byli i dva sovětští vojáci, kteří přišli vzdát hold svému spolubojovníkovi, ale o tom v tu dobu a ještě několik následujících let Zdeněk Serinek nic nevěděl.

První pomyslný mezník představovala druhá nebo třetí třída základní školy. V rámci dějepisu měli ve škole besedu s mužem, který se účastnil protinacistického odboje. Závěr jeho vyprávění

byl pro Zdeňka opravdovým překvapením: „Na konci řekl, že bych vlastně mohl vyprávět já, že jsem potomek partyzána. A já na něj koukal, vůbec jsem nic nevěděl. A rodiče jen, že jo, že byl partyzán. A to bylo všechno.“ A tak Zdeněk odkryl první střípek z příběhu svého dědy Josefa Serinka. Jak je patrné z jeho slov, doma se o tom více nemluvalo. Naopak pokaždé, když se na dědu vyptával on nebo někdo jiný z dětí, rychle se odvedla řeč jiným směrem. Dodnes není úplně jasné proč. Existují jen domněnky. Možná právě kvůli jeho partyzánské minulosti nebo proto, že byl Rom, či mohlo jít o kombinaci obojího. Zdeněk dlouho nevěděl ani to, že byl děda Rom. Jak sám říkal, jeho tmavší pleť nikdy nebyla důvodem, aby o něm smýšlel jinak než prostě jako o svém dědovi. O svém romském původu se rovněž dozvěděl tak trochu omylem. Když byl u babičky na prázdninách, došlo mezi ním a sestřenicí k rozepři a v průběhu hádky mu začala nadávat do Cikánů. Nechápal to, a tak se šel zeptat mámy. Až ta mu řekla, že to tak je, že jeho děda byl Rom. Druhou podobnou situaci zažil, když se v šestnácti letech začal sám živit a jezdit s kolotočáři. Na podobné rodinné sešlosti u babičky se dozvěděl, že to by její manžel, děda z matčiny strany, nepřekousl, ale že se to dalo čekat, protože to má v krvi, jeho děda Josef Serinek byl přece Cikán a také kočoval.

Na několik dalších let upadl příběh Josefa Serinka u jeho potomků v zapomnění. Za to, že se k němu Zdeněk nakonec vrátil, mohla také trochu náhoda: „Začínal jsem být uživatelem internetu. A omylem jsem místo do

přihlášení na email zadal své jméno do vyhledávače. Ted' to tam začalo vyskakovat. Josef Serinek. A odkaz tamhle na ty stránky a na tamty stránky. A tak jsem vlastně teprve začal dozvídat podrobnosti.“ Mezi odkazy našel i knížku Hynka Jurmana, ve které se píše i o Josefu Serinkovi. Společně se svým otcem se za panem Jurmanem vypravil. Ten jim povyprávěl, co věděl, a zmíněné knížky si nakonec odvezli domů. I přes to, že s ním otec jel, z toho, že se o příběh svého dědy zajímá, nadšený nebyl: „Táta mě od toho furt odrazoval. Říkal: ‚Nepátrej, mohlo by ti to uškodit, mohlo by se ti to nelíbit‘, a já jsem mu řekl, že to vím dávno, že děda byl Rom a že byl partyzán a že nevím, jak by mi to mohlo uškodit. Tak potom začal trochu spolupracovat, vytahovat různé dokumenty, fotky, čestná uznání a tak.“ Spolu jeli odvézt knihy i tetě na Slovensko. Ale ani zde se Zdeněk nesetkal s přílišným nadšením a teta jim kladla na srdce, aby o tom nic neříkali před jejími dětmi, hlavně před nejmladší dcerou, ačkoliv jasný důvod nevedla.

Asi nejvýznamnější přelom nastal, když Zdeňkovi zavolali z nakladatelství Triáda. Tehdy se dozvěděl, že někdy v 60. letech dojížděl za Josefem Serinkem Jan Tesař a postupně s ním nahrával jeho vzpomínky. Návštěvy si pamatoval i jeho otec a také to, že pro pana Tesaře i pro babičku bylo zpočátku velmi těžké dědu přesvědčit, aby otevřeně mluvil o tom, co zažil. Nakonec se ovšem podařilo a Triáda a Jan Tesař se rozhodli po dlouhé době

jeho paměti vydat. Ještě několik dalších let se na knize pracovalo. Podle nakladatelství šlo totiž o velmi důležitý materiál, který přináší autentické svědectví o tom, jak to vypadalo v tzv. cikánském táboře v Letech u Písku a v odboji na Vysočině. Nakonec se to vyplatilo a v roce 2016 vyšlo třísvazkové dílo Česká cikánská rapsodie obsahující příběh a vzpomínky „Černého partyzána“ Josefa Serinka. Pro Zdeňka to především znamenalo, že konečně mohl začít skládat dohromady mozaiku života svého dědy, z něhož zatím znal jen střípky. Jak sám několikrát opakoval, u nich doma se o něm nikdy nemluvalo. I když se nakonec ještě v dětství dozvěděl, že děda byl partyzán a Rom o tom, že ho věznili v koncentračním táboře neměl tušení. Jeho otec to, podle něj, věděl, ale není si jistý, jestli jim děda někdy vyprávěl o jeho první rodině, která v koncentračním táboře zemřela.

Vydání knihy se Zdeňkův otec bohužel nedožil, ale i pro něho samotného to znamená mnoho: „Už jsem to četl asi dvakrát. Poprvé jsem to doslova přečetl jedním dechem. Pak jsem to četl po druhé a zastavoval jsem se, četl jsem to pomalu, aby to člověk vnímal. Když totiž ty jeho paměti čtu, tak se občas zarazím, dívám do stropu a zamyslím se. Přítelkyně mi říká: ‚Já myslela, že čteš.‘ A já jí říkám: ‚Přemýšlím. Si to tady přečti. Umíš si představit v dnešní době, že by tohle někdo přežil nebo někdo dokázal?‘“

Když knihy vyšly, Zdeněk je vezl i sestřenicí na Slovensko. Právě té nejmladší, před kterou to teta před lety nejvíce tajila. O tom, že její děda byl Rom a partyzán, už nyní věděla, buď od svých starších sester, nebo také z internetu, a i přes obavy své matky, problém s tím nemá. Na druhou stranu i nyní předával Zdeněk knihy tak trochu tajně, neboť jej požádala, že by byla raději, kdyby to neviděl její přítel. Vydání knihy samozřejmě neušlo pozornosti ani ve Zdeňkově okolí, ale nikdo výraznější negativní postoj nezaujal. S horšími stanovisky se setkával v internetových diskuzích, kde se například objevil názor, že trestní výprava za generála Lužu do Přibyslavi byl zločin, který prošel bez povšimnutí, a tak by za něj měli být potrestáni potomci těch, kteří se jí účastnili. Na druhou stranu s vydáním knih souvisí i záslužné aktivity. Jednou z nich je vznik iniciativy Černý partyzán věnující se právě památce Josefa Serinka, která v létě 2017 vysadila nad obcí Spělkov

dub Josefa Serinka. Na událost byl pozván i Zdeněk Serinek, a tak měl možnost projít si místa, kde jeho děda působil, v doprovodu zakladatele iniciativy Ondřeje Lišky a pana Ondřeje, syna místního kováře Ondřeje, který odboji a přímo Josefu Serinkovi často pomáhal. Od něho se dozvěděl, že si jako děti, stejně jako všude jinde, kluci hráli na vojáky, ale tady se hádali o to, kdo bude Josef Serinek.

Na jaře 2017 se Zdeněk zúčastnil také mezinárodní konference Identita evropských Romů ve 20. století, kterou pořádal Institut Tereziánské iniciativy, kde debatoval s laickou i odbornou veřejností na téma odboje a života svého dědy. V současné době se snaží vzdělávat, aby mohl

předávat příběh Josefa Serinka dál. Jeho hlavním cílem je mladá generace, která toho o druhé světové válce už moc neví a už vůbec ne o tom, co dělali obyčejní lidé a Romové. Zájem o to je, už ho i oslovili, zda by neudělal besedu se žáky druhého stupně, ale zatím odmítl. Chce totiž ještě získat mnohem víc informací, a tak jeho pátrání nekončí. Přesto, když se ohlédne zpět, říká: „Mrzí mě to, hodně mě to mrzí na tátovi. Nevychítám mu to, ale mrzí mě, že o dědovi nikdy nemluvil a že se to musím já i celá rodina dozvídat od cizích lidí nebo z médií.“

Foto: SOA Třeboň, fond CT, seznamy osob do cikán. tábora, 1942-1943, inv. č. 70, sign. 3.C.1, karton 14, dok. č. 2242.

3.840 M Generalfeldwebelportier
Gendarmeriebezirkskommando Kralowitz.
6.7.524/1942.

Verzeichnis
über die Personen, die die aus dem Bezirke Kralowitz in der Abtransport-
sammelstelle übergeben werden.
Befehl des GAK Pilsen Zahl 2056/42 vom 31. Juli 1942.

Lauf. Zahl	N a m e	Geburts- tag	Geburts- ort	Wohnort	Anmerkung
1	Homolka Anton	26.7.1902	Birkigt	Kralowitz	42
2	Homolka Franziska	30.3.1905	Smolnitz		
3	Homolka Anton	5.3.1926	Thurnitz		
4	Homolka Marie	25.7.1927	Bohy		
5	Homolka Wenzel	24.11.1928	Turn		
6	Homolka Sidonia	27.3.1933	Bruch		
7	Homolka Ignaz	30.6.1934	Rischkau		
8	Homolka Johann	30.10.1935	Mutowitz		
9.	Homolka Jarosl.	22.2.1938	Püglitz		
10	Homolka Franziska	6.3.1942	Wothof		
11	Eisenhamr Wenzel	13.2.1912	Faunehowitz	Kralowitz	43
12	Eisenhamr Anna	22.2.1914	Paulshof		
13	Gerynek Josef	25.2.1900	Bolematz		
14	Janeček Pauline	5.6.1900	Werbitz		
15	Janeček Berta	18.4.1926	Puppelsgrün		
16	Janeček Josef	6.3.1932	Oberschla- ckenwald		
17	Janeček Barbora	6.2.1934	Potfuhre		
18	Janeček Rosa	11.3.1937	Puschwitz		
19	Janeček Zdenka	5.12.1940	Woleschna		
20	Hyna Walter August	8.1.1913	Leitnowitz		
21	Janeček Leopold	28.7.1923	Brodowitz		
22	Janeček Ladislaus	21.4.1939	Rakonitz		
23	Janeček Anton	30.11.1940	Slabetz		

Kralowitz, den 2. August 1942.
Der Gendarmeriebezirkskommandant:
H. v. d. S. v. J. v. d. S.

2242

O ZDENĚK SERINEK LE KALE PARTIZANOSKERO ONUKOS

Jana Hejkrliková ml. / Foto: O archivis le Zdeněk Serinek

Pal o nav Serinek duj berš pale šundol but the Josef Serinek, Černý partyzán, hin adadives hirešno the andre buchleder socijeta. Soske pal kajso angluno manuš andre romaňi historija vakeras ča akana? Sako užardahas, te ela darekas andre famelija kajso baro manuš, kamela pal leste te del duma. O manuša, save ačhile pal o Josef Serinek, oda avka na kerde. Leskero drom chudľa te rodkerel avri až leskero onukos o Zdeněk Serinek.

O Zdeněk Serinek uliľa andro berš 1967 andro foros Ústí nad Orlicí. La pheňaha barile pre Vysočina, andre Bystré u Poličky, Česká Třebová u tiš dživenas paš e baba the o papus andro Svitavy. Pro papus imar but na leperel, no andro šero leske ačhiľa sar le papuha džalas pre Slovensko la bibake pro bijav. Bašavelas odoj bari banda the le trubkenca. Vareko les akor bičhaďa te terďol mujal o muzikanta the diňa les andro vast o citronos. Ko na džanel, ta te chan anglal o muzikanta o citronos, ta lenge džan o šlini, so hin predal o zpjevaka the o manuša, so phurden andro inštrumentos igen na lačho, no kada pheras pes kerel. Te pal kada drom pal varesave berša o Zdeněk vakereľas le dadeha, dodžanľa pes, hoj les mujal o muzikanta le citronoha bičhaďa o papus. O Zdeněk mek leperel, sar has khere paš o papus andro Svitavy u o papus cirdelas e pipa. Palis geľľa pro budaris the jov le amaliha sar cikne čhavore cirdenas le papuskeri pipa. Trito leperiben pro papus imar nane ajso pherasuno, bo sar leske has šov the jepaš berš, ta leske o papus muľa. Pro parušagos avle but but manuša, na rešľile andre sala, kaj o papus pašľolas andro phundrado mochtio. Palis leske o dad phenelas, hoj pro parušagos avle the duj rusika slugadža, save avle te del e paťiv le papuske, bo lenca has andro dujto baro mariben. No akor the mek varesave berša palis mek pal kada o Zdeněk na džanelas nič.

Peršo ajso bareder džaniben avľa, sar phirelas andre dujto abo trito trijeda. Pre beseda avľa te vakereľ o manuš, so has andro mujalnacistisko odbojis. O Zdeněk na užerelas kaj kada manuš dela duma pal leskero papus. „Pro agor phendľa, hoj šaj dav duma me, bo miro papus has partizanos. Me pre leste ča dikhavas, nič pal oda na džanavas. Khere mange phende, hoj o papus has čačes paš o partizana, u buter pal oda na vakereľas.

„Avka o Zdeněk džanelas imar buter pal o papus. Sar šundol leskere lavendar, ta khere pal o papus na vakereľas. Te pro papus phučelas jov, abo aver čhavore, ta e daj o dad chudle te del duma pal vareso aver. Soske, ta oda niko na džanel te phenel. Ko džanel, či oda has vaš oda, hoj o Josef Serinek has paš o partizana, abo kaj has Rom, kada či kada, ko džanel. O Zdeněk na džanelas kaj o papus has Rom, sar phenel jov korkoro, šoha leske na avľa pre godi, nič aver, ča hoj oda hin leskero papus. Pal oda, hoj jov korkoro hin tiš Rom chudľa te vakereľ leskeri strično phen, sar has paš e baba pro prazdňini. Chudľa leske te rakinel andro Cikáni. Na ačalolas oleske, ta geľľa te phučel la datar. Joj leske phendľa, hoj oda hin čačipen, kaj o papus has Rom. Sar leske has dešušov berš, geľľa te kerel buti paš o kolotoča. Palis sar jekhvar avľa e famelija ke baba, ta leske phende, hoj leskero papus, la dakero dad, bi kada na domukhelas, aľe kaj leske oda hin andro rat, bo leskero papus o Josef Serinek, has cikán u phirelas le verdaneha.

Varesave berša niko pal o Josef Serinek andre famelija na vakereľas. Palis o Zdeněk pal o papus pale chudľa te rodel o informaciji. „Bešavas paš o internetos the na mišto irindom miro nav, diňom les andro vihledavačis. Akana chudle te chuťkerel avri but seri kaj has o nav Josef Serinek, Josef Serinek. Ta odoj imar dikhlom but informaciji pal o papus.“ Pro internetos arakhľa the e gendí, so irindľa o Hynek Jurman, the hin odoj irimen pal o Josef Serinek. Jekhetanes le dadeha geľle pal o Jurman, jov lenge phendľa so džanelas, the o gendľa lenge diňa khere. O dad leha geľľa, no na has leske pre dzeka, hoj pal o papus o Zdeněk rodel o informaciji: „O dad, mange furt phenelas: ‚Ma phučker, šaj tuke na avel pre dzeka.‘ U me leske phendom, kaj džanav hoj o papus has Rom the o partizanos, ta

na džanav soske te na phučav. Ta palis o dad chudľa te sikhavel o dokumenta, fotki, čestna udžanibena the aver. Jekhetanes le dadeha geľle pre Slovensko te del o gendľa la bibake. Joj na has but rado, the phendľa lenge, te pal kada na vakereľ anglal lakere čhave, the anglal e nekterneder, te na phenen nič.

Nekbuter informaciji avle avri, sar le Zdeněkoske vičinde khatar o nakladatelství Triáda. Akor leske phende, hoj andro šovardeše berša pal o Josef Serinek phirelas o Jan Tesař the nahravinelas leha leskero leperiben. Hoj pal o papus vareko phirelas džanelas the o dad u mek oda, hoj o papus na kamelas pal oda so predžidľa te vakereľ. Pro agor o papus vakereľas, the o Jan Tesař the e Triáda dine e gendí avri. Mek pre late buter berša kereľas buti. O nakladatelství kada likerelas sar igen angluno materijalos, savo anel autenticko leperiben, sar oda has andro cikánský tábor v Letech u Písku the savo has o odbojis pre Vysočina. Pro agor geľľa avri andro berš 2016 trin zvjaskovo gendí Česká cikánská rapsodie obsahující příběh a vzpomínky „Černého partyzána“ Josefa Serinka. O Zdeněk chudľa te thovel andre mozajka o kotora le papuskere dživipnastar. Sar jov korkoro phenel, khere pal o papus na vakereľas. Sar has cikno, ta džanelas, hoj leskero papus has Rom the partizanos. Pal oda, hoj has phandlo andro koncentračno taboris o Zdeněk na džanelas.

O dad oda džanelas, aľe o Zdeněk na džanel, či o papus vakereľas pal peskeri peršo famelija, savi andro taboris muľa. O dad, sar dine avri e gendí, imar na dživelas, no predal o Zdeněk oda hin but: „Imar oda genavas duvar. Jekhvar sidaravas, palis oda genavas polokes, te džanav mišto, pal soste genav. Te leskero leperiben genav, ta terđuvav, dikhav andro povalis the duminav. Miri piraňi mange phenel: genes, abo na. Me

phenav: Duminav. Gen tiš. Na džanav sar bi kada vareko andre ala dživesa likerďahas avri, abo džanelas te kerel.“

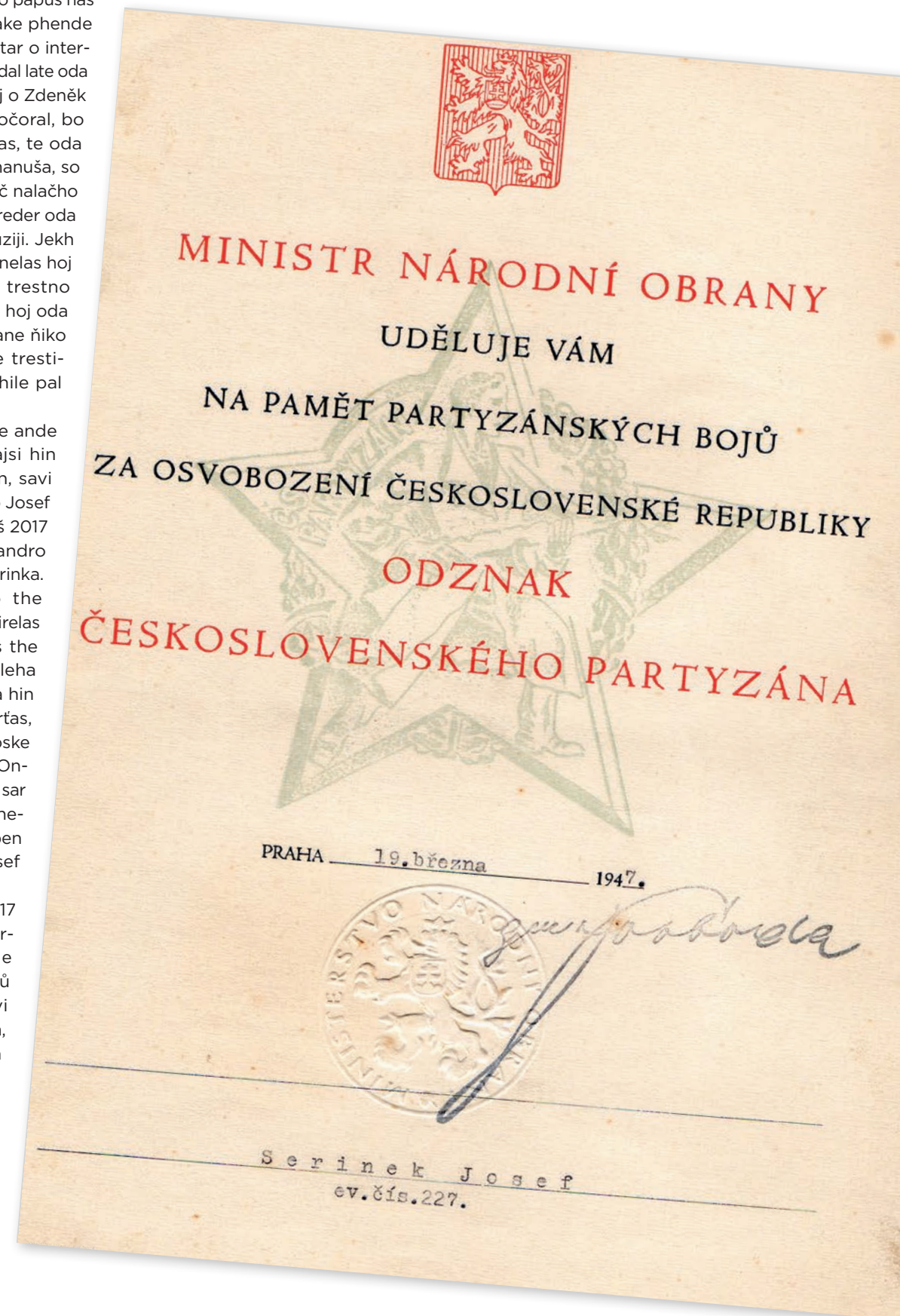
Te o gendľa dine avri, ta len o Zdeněk ligendľa la stričnona pheňake pre Slovensko. So e bibi na kamelaspal o papus te džanel. Imar džanelas, kaj o papus has Rom the partizanos. Či lake phende phureder pheňa, abo khatar o internetos. Phenelas, hoj predal late oda nane problemas. The adaj o Zdeněk o gendľa delas čeporo počoral, bo e strično phen na kamelas, te oda džanel lakero pirano. O manuša, so le Zdeněkos prindžaren, nič nalačho pre gendľa na phende. Goreder oda has pro internetova diskuziji. Jekh ajso komentaris odoj phenelas hoj o genaralis Luža kerďa trestno viprava andre Přibyslav, u hoj oda has zločinos, vaš savo nane niko došalo. U hoj kempel te trestinel le manušen, save ačhile pal o slugadža.

Pre aver sera o gende ande tiš lačhe aktiviti. Jekh ajsi hin iniciativa Černý partyzán, savi bajinel pal leperiben pal o Josef Serinek. Linaje andro berš 2017 thode andre phuv upre andro gav Spěľko dub Josefa Serinka. Pre akcija sas vičindo the o Zdeněk Serinek, u šaj phirelas pal o thana, kaj phirelas the leskero papus. Phirenas leha o Liška the o Ondřej, oda hin chartaskero čhavo, o chartas, savo le Josefoske Serinkoske buterval delas o vast. Le Ondřejistar pes dodžanľa, hoj sar has cikne, ta penge bavineľas pro slugadža, u adaj pen halasinenas, ko avela Josef Serinek.

Pre jara andro berš 2017 has o Zdeněk pre maškarthemutňi konferenciya pal e identita evropských Romů andro biš šel berša, savi kerďa Tereziňsko iniciativa, kaj vakereľas le manušenca pal o papuskero dživipen the sar has andro odbojis. Chudľa te sikhľol, te šaj pal o Josef Serinek dureder phenel le terne manušenge. Pal dujto baro mariben imar but na džanav u pal oda, so kereľas andro mariben

o Roma, na džanav tiš nič. Imar les vičinde andre škola kaj pal kada te vakereľ. Mek odoj na geľľa, bo kamel te džanel buter informaciji u leskero avri-rodkeriben mek nane pro agor: „Hin mange pharo, but mange hin pharo, hoj

o dad pal kada na delas duma. Na čhivav leske pro jakha, ča mange hin pharo, hoj me the amari famelija kada šunas avre manušendar, abo andro medija.“ ●

FRANTIŠEK POLÁK: SEN O OLYMPIJSKÝCH KRUZÍCH

Lukáš Kotlár / Foto: Antonín Jelínek

Pochází z chudého romského ghetta na Slovensku, poslední rok žije v dětském domově v Havířově a úspěšně reprezentuje Česko ve vzpírání. „Kromě nejbližší olympiády v Tokiu bych se chtěl dostat i na tu další do Paříže a jednou se porovnat se světovou špičkou,“ říká vzpěrač František Polák (17).

František je mnohonásobným mistrem České republiky, dvakrát byl stříbrný v Evropě. „V patnácti jsem zvedl 100 kg – tehdy dvojnásobek své váhy,“ vzpomíná na úspěch, kterého dosáhl jako první z žáků vůbec. Za soutěžení procestoval kus světa, navštívil už třeba Thajsko, Izrael, Itálii, Maďarsko, Albánii, Švédsko, Norsko, Rakousko nebo Německo.

Letošní rok mu přinesl úspěch zatím

největší – vyhrál bronzovou medaili na olympiádě mládeže v argentinském Buenos Aires. Při své tělesné váze 56 kg zvedl 104 kg trhem a 129 kg nadhozem, čímž se zároveň postaral o nový český rekord.

Kdo by si ale pomyslel, že o vzpírání snil odjakživa, ten by se spletl. František nejprve začínal s florbalem. Když mu bylo devět, svěřil se mu spoluhráč

v týmu, že chce skončit a zkusit raději vzpírání. Nechal se kamarádem inspirovat a pověsil hokejku na hřebík. „V deseti jsem začal pravidelně dřít a makat,“ přibližuje své úplné začátky, se kterými mu tehdy vydatně pomáhal trenér. O tři roky později se pak vydal na svou první zahraniční cestu jako reprezentant České republiky. Respekt k jeho výkonům již tehdy měli vedle vrstevníků i starší závodníci.

„Kromě nejbližších olympijských her v roce 2020 v Tokiu bych se chtěl o čtyři roky později dostat i na hry do Paříže a třeba se i na dalších olympiádách jednou porovnat se světovou vzpěračskou špičkou,“ říká dnes.

ŽIVOT VZPĚRAČE

V havířovském dětském domově je i Františkova mladší sestra. Ostatních šest sourozenců žije s matkou ve Velké Británii, otec na Slovensku. Ani s jedním z rodičů se mladý talent rozhodl neodcestovat, a to právě kvůli vzpírání.

„V domově bych chtěl zůstat i po svých osmnáctých narozeninách, na dobrovolném pobytu,“ prozrazuje svoje plány. K nim patří i dokončení tříletého oboru kuchař/čišník v Karviné, kde je zatím v prvním ročníku, a následně studium dvouleté nástavby s maturitou.

Nejvíce ho to ale stejně táhne ke sportu. „Pro mě je největší motivací to, že mě vzpírání jednoduše baví,“ říká. Navíc díky své neúnavné snaze výkony stále zlepšuje, a když vidí, jak jsou na něj spolužáci ve škole, ale i děti z domova a vychovatelé hrdí, žene ho to ještě dál. V neposlední řadě je ale pro Františka hnacím motorem jeho vlastní příběh z doby „před děcákem“. Ghetto, chudoba a nefunkční rodina – osm dětí a táta, který rodině s ničím nepomáhá.

„Celou dobu žili v nefunkční rodině, u babičky nebo u pěstounů. A najednou, s příchodem do dětského domova, musí kompletně změnit svůj život. Musí dodržovat pravidla, mají okolo sebe nové lidi a mají jiný komfort, než na který byli dříve zvyklí,“ přibližuje přechod do

dětského domova u svěřenců ve věku Františkových vrstevníků ředitelka toho havířovského, Ladislava Hilbertová.

Pro domov bylo zpočátku složité se Frantovým vzpěračským snům přizpůsobit, dnes však jeho program plný tréninků a závodů funguje. Klub v Horní Suché i trenér s vedením domova úzce spolupracují. „Nikdy jsem ho neslyšela před dětmi machrovat nebo říkat ‚podívej se na to, kdo já jsem, já se s tebou nebudu bavit‘, naopak, je kamarádský, a když se mu něco nepovede, přemýšlí nad tím a umí uznat chybu,“ popisuje Hilbertová s tím, že domov Frantu v jeho cílech podporuje. Sám je svým kamarádům inspirací a vzorem.

„Trénuju dvě až dvě a půl hodiny denně. Je to individuální a nebo v týmu s ostatními, kteří zase dělají něco jiného.

Když tam trenér není, tak přihlížím a dávám pozor. Vzpírání je taky hlavně o hlavě, to je základ,“ přibližuje František. Tréninky probíhají odpoledne, a když zrovna netrénuje, rád si odpočine nebo zajde na něco dobrého k jídlu. Zkouší hrát na piano a na kytaru a rád svůj čas tráví i se svojí přítelkyní, se kterou se potkal právě v domově.

JAK DLOUHO VYDRŽÍŠ

Silným motivem Františkova přístupu ke sportu je duchovní víra. Blízko k ní má už od základní školy, během které navštěvoval kroužek náboženství. „Když zvedám činku, věřím tomu, že je Bůh u mě a že mě podporuje,“ svěřuje se František. Do kostela dříve chodil s maminkou, dnes už to je od jeho poslední návštěvy zhruba rok. „V Bibli se ale říká, že to není zas tak důležité, pokud se nezapomínáš pomodlit doma,“ říká.

Blízko má i ke svému romskému původu. Romštině rozumí, protože ji vedle češtiny slýchal doma. „Vnímám to tak, že romství mi určitě přidává na mém talentu a nikdy v životě mě nenapadlo, že bych Romem být nechtěl. Jsem na to hrdý,“ přibližuje František.

A jak kromě olympijských plánů vidí svoji budoucnost? „Vzpírání není o tom, jak dlouho budeš chodit, ale jak dlouho vydržíš. Průměrný vzpěrač vydrží i dvacet let. A ti, co jsou talenti, vydrží i 30, někdy až 35 let,“ vysvětluje. A jak jedním dechem dodává – se svým trenérem Emilem Brzóskelem udělají pro své sny o medailích pod olympijskými kruhy maximum. ●

ŠIKANA: NENECH TO BÝT

Jana Baudyšová / Foto: Archiv Jana Slámy

Znáte to. Děti se škádlí a někdy se i poperou. Ztratí se boty nebo se třeba v jídelně rozleje polévka. Hranice mezi obyčejným „blbnutím“ a šikanou však může být tenká. V druhém případě už totiž nejde o legraci, ale o velice závažný problém.

Nablízku přitom mohou být svědci, kteří by i rádi pomohli, ale mají strach. Nechtějí „žalovat“ nebo být další, na koho agresor obrátí svou pozornost – někdy třeba ani netuší, komu by o tom měli říct. A právě „mlčící většinu“ se rozhodli oslovit dva studenti brněnského gymnázia Vídeňská Jan Sláma a David Špunar, kteří vytvořili projekt Nenech to být zaměřený právě na pomoc s řešením šikany na školách. Podporuje ho Ministerstvo školství i Linka bezpečí.

„Se šikanou jsme se setkávali na základní škole. Věděli jsme, že se našim spolužákům něco děje, ale nevěděli jsme, jak jim pomoci,“ přibližuje David Špunar, kterému v loňském roce, kdy projekt vznikl, bylo šestnáct let. O rok starší Jan Sláma to vidí stejně – právě i díky vlastní zkušenosti. „Často jsem se snažil obětem pomáhat, a následně jsem se stával obětí i já sám. Když jsme pak s přáteli přemýšleli nad projektem, který by měl silný společenský dopad, napadla nás právě šikana,“ říká.

WEB I APLIKACE NA MOBILU

„Nenech to být“ (NNTB) je organizace, webová platforma a mobilní aplikace. Ta funguje jako online schránka důvěry, do které může kdokoliv – ať už samy ohrožené děti, spolužáci nebo třeba rodiče, anonymně oznámit, že má někdo problém. Na webu či v aplikaci se vyplní jméno oběti, třída a škola, kterou navštěvuje. Více informací se přidat může, ale nemusí.

V současné chvíli je do projektu zapojených 1 172 škol, ale v aplikaci jsou zahrnuté všechny školy, i ty které se do projektu nezaregistrovaly. Pokud škola zaregistrovaná není, pokusí se tým Nenech to být školu kontaktovat. I sami žáci nebo studenti mohou svou školu o registraci do projektu poprosit. Ta pak do systému zadá emailovou adresu, na kterou budou oznámení chodit.

Podle Slámy je také velké plus, že upozornění nepřijde třídnímu učiteli, ale metodikovi prevence nebo psychologovi,

který by měl lépe vědět, jak s takovým nahlášením pracovat. Pro učitele je často i nesmírně obtížné někdy až nemožné šikanu při běžné výuce zachytit.

V základní verzi NNTB je řešení nahlášeného problému zcela na konkrétní škole. Ve spolupráci s vybranými zřizovateli v Mostě a Jihlavě ale organizace testuje verzi rozšířenou, v rámci které se se školou i s jednotlivými případy individuálně pracuje.

„Snažíme se volat do škol, navést je tím správným směrem, případně poskytujeme hlášení třetím stranám, různým místním organizacím, které mohou pomoci a tak podobně,“ říká Sláma.

UBLÍŽIT NEBO ZASTRAŠOVAT

„Kluci ji pořád urážejí kvůli váze. Skoro všichni jsou na ni zlí, až na pár žáků. Někdy se cítí strašně a pak ji slyším brečet na záchodkách,“ zní například jeden z 2802 vzkazů, které zatím přes systém dorazily. Mezi dalšími jsou

i tendence k sebevraždě, sexuální nárážky nebo sebepoškozování. Fyzické útoky se pak objevují skoro v polovině případů.

Dívky i chlapci jsou mezi oběťmi šikany zastoupeni dost podobně. „Šikana se zpravidla týká těch, kteří nějak vyčuhují z davu. Bývá jedno, zda vzhledově, mentálně, majetkově, jazykovou vybaveností, fyzickými schopnostmi a podobně. Zároveň nejde říct, zda by měly být děti v dané věci nadprůměrné, či podprůměrné. Podstatné je, když se v ní odlišují od ostatních,“ vysvětluje Sláma.

Právní řád České republiky definici neuvádí, ale MŠMT říká, že šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zstrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nej-různějších důvodů nemohou bránit.

Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.

„Poslední dobou je časté například vydírání či ponižování skrz získané intimní fotografie. Běžné jsou i facebookové skupiny či stránky určené specificky pro urážení a pomlouvání obětí,“ upozorňuje na nebezpečí internetu a sociálních sítí Sláma.

KVŮLI TOMU, CO JSEM

„Začalo to urážkami kvůli tomu, jak vypadám a co jsem. Že jsem zas... cikánka,“ svěřila se v reportáži TV Nova na konci října žákyně osmé třídy základní školy v České Lípě. Šikana ze strany spolužáků ji dovedla až k pokusu o sebevraždu, která se naštěstí nepovedla.

„Případy šikany s rasistickým podtextem nejsou bohužel nic neobvyklého. Je ale třeba upozornit na fakt, že například ve školách, kde romské děti převažují, to může být i naopak. Setkáváme se i s případy, kde mohou být oběťmi děti jakékoliv barvy pleti. Nejde také vždycky říct, že by šikanující byly v něčem vyložené „špatní“. Často ani nechápou, že dělají něco zlého,“ přibližuje Sláma. Teplickou školu má tým Nenech

to být v plánu kontaktovat. „Teď nám přišlo, že mají starosti až nad hlavu, takže počkáme, než se situace trochu uklidní. Je také možné, že se mezitím škola zaregistruje sama,“ dodává.

„Je nutné, aby si každá škola vytvořila svůj vlastní školní program proti šikaně. Já jsem vytvořil metodiku programu proti šikaně, který se jmenuje Hradecký. Jeho výsledky patří k nejlepším na světě a je důležité, aby ho školy zavedly,“ říká

odborný garant Nenech to být psycho-terapeut Michal Kolář, jehož kniha Bolest šikanování se pro budoucí pedagogy stala základní učebnicí k této problematice.

Podle něj by na každé škole měl být minimálně jeden odborník s podporou ředitele, který je metodicky, organizačně a právně v problematice šikany oriento-
vám.

Foto: Pixabay

ŠIKANA? NENECH TO BÝT!

Nenech to být najdete na webových stránkách www.nntb.cz. Případ šikany nebo někoho, kdo má problém, se nahlašuje anonymně. NNTB hlášení předají příslušné osobě na škole. Konzultanti pak škole mohou doporučit i možná řešení.

TOKAREF

ČESKO-ROMSKÝ MIX Z KRUMLOVA

Viola Tokárová / Foto: Tokaref

Z divokého rock&rollu do alternativní roviny – takovou cestu ušla v posledních několika letech českokrumlovská kapela Tokaref.

Jsem na zkoušce – v tlumeném osvětlení se diskutuje o jedné z rozpracovaných skladeb. Ani dnes nechybí vášnivá debata, až téměř dobře míněná hádka. Frontman a zpěvák Jakub Tokár, jeho bratr kytarista a zpěvák Jan, sestra – pianistka Anna Tokárová, baskytarista Jan Píša a bubeník Adam Adamják – všichni jsou chtiví zapojit se do diskuse.

Anna je ostatně jedním ze zásadních členů týmu, coby jediná žena mu dodává na eleganci a doprovod jejího piana usměrňuje převažující mužský element do klidnější roviny. A právě složení kapely dodává tvorbě svěží nádech i v jiném směru – tři romští sourozenci se s českými členy skvěle doplňují a podle svých slov se inspiroují navzájem.

Nápad na založení kapely padl už před patnácti lety, kdy si čtyři tehdejší členové, shodou náhody všichni nositelé křestního jména Honza (Tokár, Píša, Požár a Budil), sestavili instrumentální skupinu Samochod a první koncert odehráli v nízkoprahovém klubu Bouda. Tokaref pak vznikl v roce 2011. Od dob hraní v garáži se už však dostal mnohem dál – dnes už vystupuje třeba vedle skupiny Květy nebo Lenky Dusilové, hraje u nás i v zahraničí, na letních akcích a festivalech. Anglické texty skladeb převážně v poetickém náznaku zachycují složitosti mezilidských vztahů. Momentálně kapela prochází určitým přerodem – ve studiu nahrává album. Dvě EP desky ponese název „Pozdě“ a „Ale přece“ a měly by uzavřít dosavadní tvorbu, aby se s obdobím starších skladeb Tokaref důstojně rozloučil a mohl se otevřít tvorbě nové.

AMEN

VYPRAVÍ JAN BENDIG

Renáta Kováčová, Jan Bendig / Foto: Archiv Jana Bendiga

V seriálu Romano gili (Romská píseň) se věnujeme historii a současnosti některých dobře, ale i méně známých romských písní a písňových textů. Devátý díl je věnován Janu Bendigovi, který se proslavil díky účinkování v soutěži Česko Slovensko hledá Superstar. Honza je jeden z mála, který se i po skončení této soutěže dokázal udržet na hudební scéně. Nikdy také netajil svůj romský původ, naopak ho s hrdostí vkládá téměř do každé své písně, protože jeho repertoár je převážně česko-romský.

AMEN

Píseň Amen jsem si vybral, protože je celá zazpívaná romsky a je to duet s mou dlouholetou kamarádkou Monikou Bagárovou, se kterou už kamarádím od dob Superstar, tedy asi devět let, ale až teď jsme se rozhodli ke společnému duetu. K této písni jsme natočili také krásný videoklip, ve kterém jsou zachycené staré romské tradice. S Monikou v písni tvoříme zamilovaný pár, kterému ale osud nepřeje, protože si oba musíme

vzít partnery, které nemilujeme.

Skladba nese název Amen, což v romštině znamená my a pak se také tímto slovem zakončují všechny modlitby. Ta skladba je pro mě naprostá pecka a já věřím, že se bude líbit všem romským, ale i neromským fanouškům. Hudba má nést určité poselství, a to právě tato píseň má, protože i s nepřízní osudu se dá vždycky bojovat.

AMEN

*Andre godi mange sa,
ma de avreske vera,
bo vaš kada merava.
So ča me ča kerav,
ča andro roviben dživav,
but berša pes džana.
Cikne čhavore amen samas,
predžidžilam peha sa,
na das pes ňikaske, je.
Cikne čhavore amen samas,
predžidžilam peha sa,
Devla, me tut mangav.*

*Avreha me dživava.
Kada me na domukhava.
So amenca avela?
O dad tut na kamel.
Barvalipen leske feder.
Kaj hino kamiben, je?
Cikne čhavore amen samas,
predžidžilam peha sa,
na das pes ňikaske, je.
Cikne čhavore amen samas,
predžidžilam peha sa,
Devla, me tut mangav.*

MY

*Všechno si to nosím v hlavě,
neber si jiného,
z toho bych měl smrt.
A co teprve dělám já,
žiju jen v pláči,
hodně let přejde.
Byly jsme malé děti,
prožili jsme spolu všechno,
nikomu se nedáme, je.
Byly jsme malé děti,
prožili jsme spolu všechno,
Bože, já Tě prosím.*

*Budu žít s jiným.
To nedopustím.
Co s námi bude?
Otec tě nechce.
Bohatství je mu milejší.
Kde je láska, je?
Byly jsme malé děti,
prožili jsme spolu všechno,
nikomu se nedáme, je.
Byly jsme malé děti,
prožili jsme spolu všechno,
Bože, já Tě prosím.*

O ROMECH A O GÁDŽÍCH: AŤ JSEŠ ZDRAVÝ A ŠŤASTNÝ! PAL O ROMA THE PAL O GADŽE: KAJ TE AVES SASTO THE BACHTALO!

Jan Ort / Foto: Pixabay

Když se vůči sobě vymezují dvě skupiny lidí, ti kteří chtějí dokázat, že jsou lepší, činí tak často v termínech čistoty, respektive nečistoty těch druhých. Tak i Romové v Dědině jsou svým způsobem vnímáni jako nečistí. Ačkoliv se s nimi neromští vesničané denně setkávají a žijí s nimi v těsném sousedství, s notnou dávkou skepse spekulují o hygienických návycích a čistotě v domácnostech svých romských sousedů. Není však úplně překvapivé, že u samotných Romů je čistota na předních příčkách hodnotového systému. Hodnocení čistoty v domácnostech je pak mezi Romy (a u neromských vesničanů tomu není jinak) spojeno především s morálním ohodnocením žen, které mají starost o domácnost jaksi v popisu práce. Jak shrnul romský vesničan Laci – „muž se má starat o to, aby bylo v pořádku všechno okolo domu, žena o to, aby bylo všechno v pořádku v domě“. Nejedná se ovšem o neotřesitelnou společenskou normu, které bychom se museli nutně zastávat s odkazem na romská kulturní specifika v přístupu k ženám. I v Dědině totiž probíhá diskuse o úlohách ženy v domácnosti i v rodině a tradiční model bývá nezřídka narušován – v některých případech tak jezdí ženy se svými muži za prací do Čech, někde muži doma uklízí, perou, vaří a zdůrazňují, že není možné se donekonečna držet způsobu života „starých Romů“.

Jakkoliv není možné přisoudit Romům lhostejnost v otázkách čistoty, v související otázce zdraví panuje shoda na tom, že u Romů a Neromů jednoznačné rozdíly existují. Zatímco neromští vesničané jsou přesvědčeni o tom, že právě v těchto otázkách se u jejich sousedů projevuje typická zaostalost a absentující hygienické návyky, z pohledu samotných Romů je realita komplikovanější. Rozdíly ve zdraví jsou podle nich spojeny především s historicky zakořeněnými rozdíly v přístupu k dostupnosti zdravotní péče. Jeden z Romů, Janko, je přesvědčený, že

romské dítě je přirozeně zdravější – na rozdíl od toho neromského běhá přirozeně venku za každého počasí, a má tak silnější imunitu. S přibývajícím věkem se však podle něj rozdíly ve zdraví překlápějí v neprospěch Romů. Takovou asymetrii Romové vysvětlují tím, že gádžové si mohou dovolit kvalitnější zdravotní péči, ale i častější návštěvy doktorů. Romům, naproti tomu, leckdy chybí finanční prostředky i na to, aby si vybrali z lékárny předepsané léky. A i když tomu tak není zdaleka ve všech případech, někteří lékaři absenci financí automaticky předpokládají a všem Romům bez rozdílu předepisují nejlevnější, a tedy méně účinné léky. Přezíravost vůči Romům a dvojitý standard zdravotní péče je běžnou praxí, známou zejména ženám, které se v porodnicích setkávají se striktně oddělenými pokoji i sociálním zařízením zvlášť pro Romky a zvlášť pro Neromky.

Naznačená každodenní praxe se spolu s dříve popsány rozdíly

v bydlení, vzdělání a zaměstnání podílí na zakořeněných rozdílech přístupu ke zdraví, respektive ve zdraví jako takovém. Opakuje se tak známý vzorec – rozdíly ve zdraví jsou vytvářeny především v rozdílné dostupnosti zdravotní péče v širším slova smyslu. Takové rozdíly pak Neromové často vidí především ve vrozené zaostalosti Romů, jejichž reakce na podobně nelichotivé nálepky pak může být různá. Někdy Romové situaci obrátí ve svůj prospěch a smějí se gádžům, že úzkostlivě pečují o své zdraví a jdou k doktorovi s každou bolístkou. Jindy Romové předsudky o zaostalosti přejímají, aby takovou zaostalost mohli následně odsoudit a zdůraznit, že oni samotní takoví nejsou. Někteří z nich ale proti takovým předsudkům bojují a dožadují se důstojné zdravotní péče – tak jako třeba Pavlína, která odmítla nadále chodit k doktorovi, který se k ní choval opovržlivě, a sebe a svoje děti přehlásila k jiné lékařce.

•

ZAJÍMÁ VÁS HISTORIE, MÁTE RÁDI PŘÍBĚHY?

POSLECHNĚTE SI VYPRÁVĚNÍ PAMĚTNÍKŮ

WWW.PAMETROMU.CZ

Unikátní sbírka rozhovorů přibližuje méně známou stránku historie naší společnosti, historii Romů.

Projekt Paměť Romů realizuje ROMEA, o. p. s. za finanční podpory Bader Philanthropies, Inc.

